

TELESTADSHÖJDENS VÅTMARKSOMRÅDE

Utvecklingsförslag

UTKAST TILL REFERENSGRUPPEN

EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Växjö kommun
Framställt av: Ekologigruppen AB
www.ekologigruppen.se
Telefon: 08-525 201 00
Granskningsversion till referensgrupp: 2024-01-22
Uppdragsansvarig: Stina Linder
Medverkande: Hanna Peinert, Nellie Linander, Åsa Keane, Ilona Stehn
Kvalitetsgranskning: Åsa Keane
Foton: Om inget annat anges, Ekologigruppen
Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB
Internt projektnummer: 10223
Foto på framsidan: Björnmossa

Inledning 3

Utvecklingsförslag 4

Koncept	5
Illustrationsplan	6
Naturområdets olika delar	7
Områdets olika naturmiljöer	12
Återkommande inslag	13
Slingor och stråk	14
Möblering	16
Info och skyltning	17
Naturpedagogik och lekfullhet	18
Mångfaldsgynnare	19

INLEDNING

Söder om den nya stadsdelen Telestadshöjden i Växjö kommer en våtmark att anläggas för att hantera det regnvatten som rinner av från tak och mark i den nya stadsdelen. I samband med arbetet med våtmarken vill kommunen utveckla hela naturområdet med syftet att skapa förutsättningar för rekreation och gynna den biologisk mångfalden på platsen. Detta görs integrerat i EU-projektet Biodiverse Cities som Växjö kommun deltar i. I detta dokument presenteras ett utvecklingsförslag för området, med koncept och övergripande innehåll. Målet är en utveckling som gör platsen härlig och värdefull för både människor, djur och växter.

Utvecklingsförslaget tar avstamp i de naturvärden och ekosystemtjänster som finns på platsen idag (inventering och analys utförd hösten 2023). Det pågående dialogarbetet, med input från olika intressegrupper och Torpa förskola har också varit en stor inspiration till förslaget.

Foton från platsens olika miljöer idag, hösten 2023.

UTVECKLINGSFÖRSLAG

KONCEPT

Upplevelsen av naturen är platsens dragningskraft

- Det viktigaste med området är att vara en plats att uppleva och upptäcka naturen på.
- Högstubbar och död ved är en viktig del av karaktären för området - här får alla stubbar och fallna stammar ligga kvar.

Bjuda in till det otillgängliga

- Här ska fler bjudas in, även i de mer otillgängliga och vattenrika delarna ska besökaren kunna ta del av de skiftande naturmiljöerna.

En plats för upptäckter

- Här är inte allt tillrättat och ”färdigt”. I de olika delarna finns gott om plats för egna upptäckter och hemliga kojplatser - även tysta delar där man kan vara helt för sig själv.
- Spänger i områdets fuktiga skogsmiljöer skapar ett spännande sätt att gå på upptäcksfärd i de svårtillgängliga delarna.

Lekfullhet och rörelseglädje

- Platsen bjuder in till oömma, lekfulla miljöer, där naturen själv bjuder på fysisk utmaning. Här finns allt som behövs för att fantasileken ska väckas till liv, och här och var gömmer det sig något som startar igång naturfascinationen eller springet i benen.

Strövtåg och stunder av nära naturupplevelse

- Här finns möjlighet för längre promenader, men också de korta små insticken för en kort stund i naturen. Allt för att ge både den mer friluftsvana och den förbipasserande en chans till naturupplevelse i vardagen.
- En huvudslinga är tillgänglig för dem som är hjulburna eller då skogsstigarnas fysiska utmaning begränsar. Härifrån nås de viktigaste nya tilläggen som grillplatser, informationsskyltar och anordnade utsiktsplatser.

En grön bård och uppvuxna trädmiljöer över tid

- För att minska risken för bullerstörning behålls en grön bård utmed den framtida Södra länken. Här fredas befintliga träd och tillåts växa sig stora över tid. Områdets uppvuxna trädmiljöer är också viktiga för att bidra med luftrening och skydd mot extremväder.

Gynna den biologiska mångfalden med fler livsmiljöer

- Genom att utgå ifrån områdets befintliga typmiljöer och förutsättningar utvecklas miljöer som naturligt kan bli artrika över tid.
- Fler arter gynnas genom en större variation av värdväxter och olika livsmiljöer i området.
- Befintliga områden med död ved behålls och stockarna får ligga kvar där de ligger, så att befintliga arter inte skadas eller störs.
- Delar av naturområdet tillåts ha fri utveckling och vara mer täta och otillgängliga för att ge fredade zoner för störningskänsliga arter.

Stubbgubbar och andra lekfulla inslag gömmer sig lite här och var i områdets olika delar. (Foto, Naturlek.se)

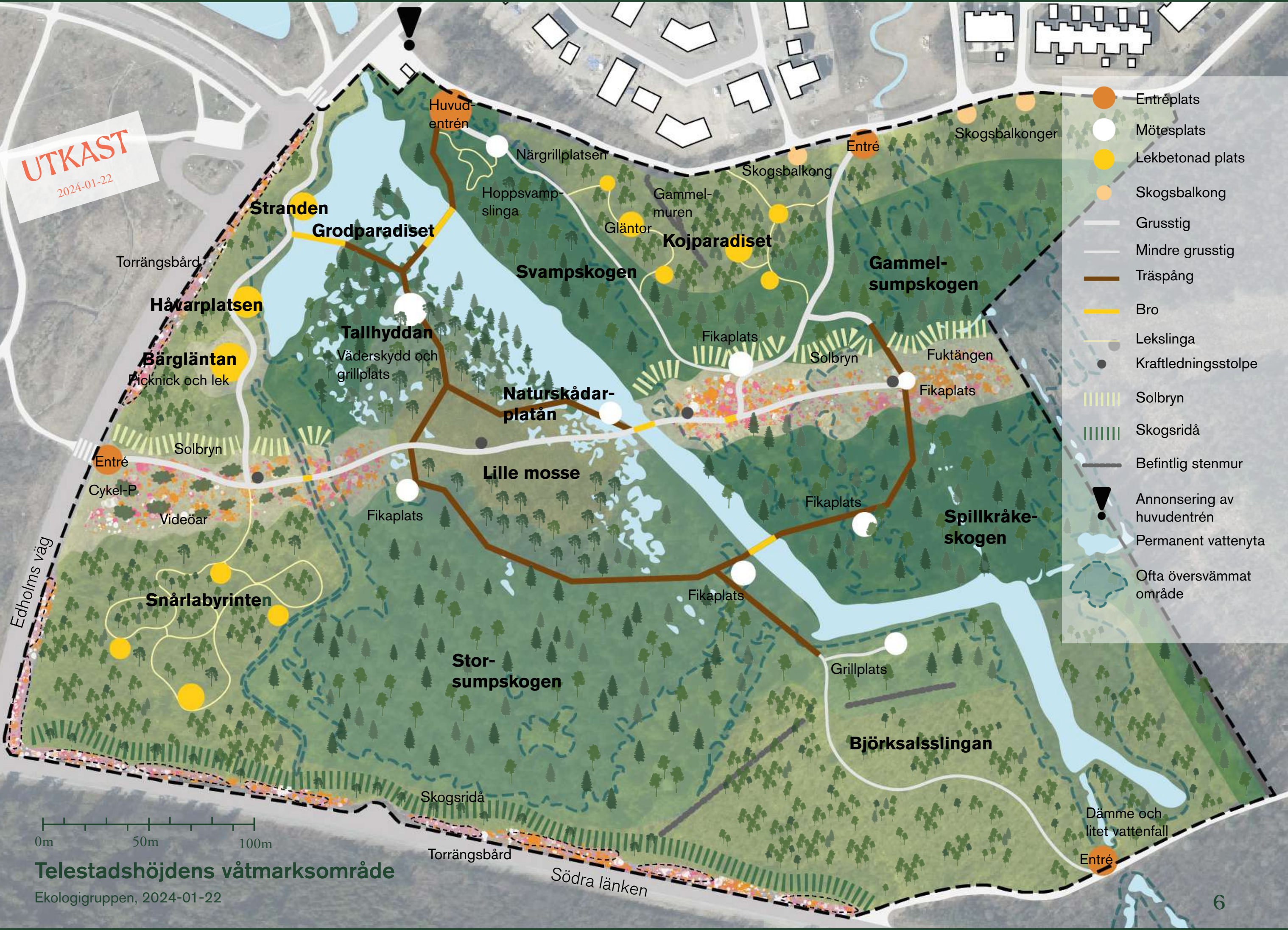
I våtmarksområdet finns mycket att upptäcka och här står naturfascinationen i centrum.

De äldre träden och stående död skapar karaktär åt platsen och boplatser för insekter och fåglar.

UTKAST

2024-01-22

0m 50m 100m

Telestadshöjdens våtmarksområde

Ekologigruppen, 2024-01-22

NATUROMRÅDETS OLIKA DELAR

Huvudentrén

Detta är den första platsen som nya besökare möter när de kommer till naturområdet. Här ska besökaren känna sig välkommen och förstå att detta är huvudentrén, med skyltning och namn på naturområdet.

Entrén annonseras redan utanför naturområdet, vid vägen, för att tydligt leda in till området. Något signum, som en större högstubbe från naturområdet har hoppat ut och visar vägen in, tillsammans med tydlig skyltning.

Här finns:

- generösa sittplatser och öppna ytor för många
- inramning runt entréplatsen, med till exempel en vedmur, slanstaket eller risgärde
- möjlighet att ställa cyklar
- två grillar (och soptunnor)
- en större skylt med karta och intresseväckande info som lockar besökaren vidare in i naturområdet
- vägmarkering för de olika slingorna som utgår från platsen

Mindre entréplatser

På de tre mindre entréplatserna (se illustrationsplanen sid 6) finns en enklare infoskylt med karta över området och en grusad yta där besökarna kan samlas. En grupp av större sitt-stubbar eller större stockar ger chans att slå sig ner, samtidigt som den nedtonade naturkaraktären behålls.

Vid den mindre entréplatsen vid Edholms väg finns även cykelparkering.

Vid entréplatserna finns skyltning med kartor och information om området.

Vädertäckning eller sittmöjligheter kan integreras med informationskyltarna.

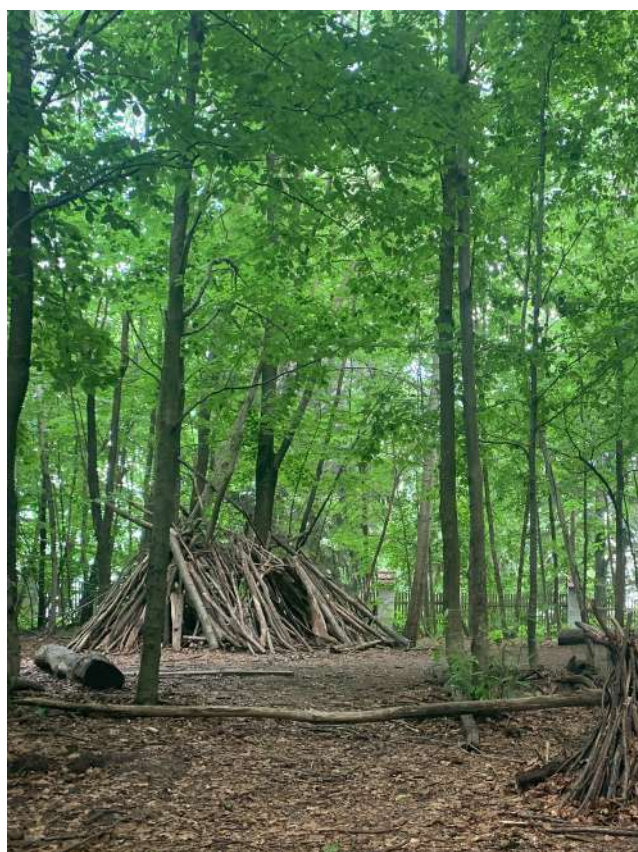
Grill och bord för picknick finns i anslutning till huvudentrén.

Håliga högstubbar och död ved är ett signum för området.

Kojparadiset

Genom den täta yngre snårskogen har lekstigar röjts fram i spännande slingor. Här och var öppnar sig skogen i små gläntor som släpper in ljus och skapar platser att stanna till på. Slanor och sly från röjningen av gläntor och stigar har samlats i pinndepåer. Dessa kan användas för det spontana kojbyggandet i de olika gläntorna eller in mellan träden. Här är det fritt fram för barn att röja runt och skapa sina egna platser. Slingorna eller gläntorna kan förstärkas med flis från röjningen men kommer kräva oömma skor.

I kojparadiset skapar barnen sina egna miljöer.

De oömma miljöerna i den täta slyskogen inbjuder till klättring och utforskning i snåren.

Hoppssvampslingan

En äventyrlig slinga med spänger och svampar i trä att hoppa på bidrar med ett lekfullt inslag alldeles invid huvudentrén. Medan vissa i sällskapet kanske vill dröja sig kvar vid entréns informationsskylt kan de med mer spring i benen smita iväg utmed svampslingan. Slingan ligger också nära den lilla grillplatsen, perfekt i väntan på korvgrillningen.

Svamphoppsslingan inbjuder till utmanande balanslek på nära avstånd till grill och entré.

En träskulptör kan hjälpa till att skapa hoppssvamparna.

Grodparadiset

Den större dammen med blänkande öppet vatten ligger i naturområdets bostadsnära del och på gångavstånd till Torpa förskola. Här är den perfekta platsen för både groddjuren och naturpedagogiken. Den öppna vattenspegeln blir också en vacker och lockande vy, synlig från närliggande gator och gångstråk. Kalla vintrar kan dammen bjuda till skridskoåkning. Grodparadiset nås från huvudentrén, men också via en smitväg direkt från bostadsområdet.

Om våren kan grodyngel upptäckas från håvarbryggan.

Håvarplatsen

Vid håvarplatsen sträcker sig en byggd träplata ut i vattnet. Här kan barnen håva vattenlevande insekter, komma nära vattenblinken eller spana grodyngel under våren, och lära sig mer om det som simmar under ytan. I vattenbrynet placeras större naturstensblock som hoppstenar och platser för kast med liten kotte.

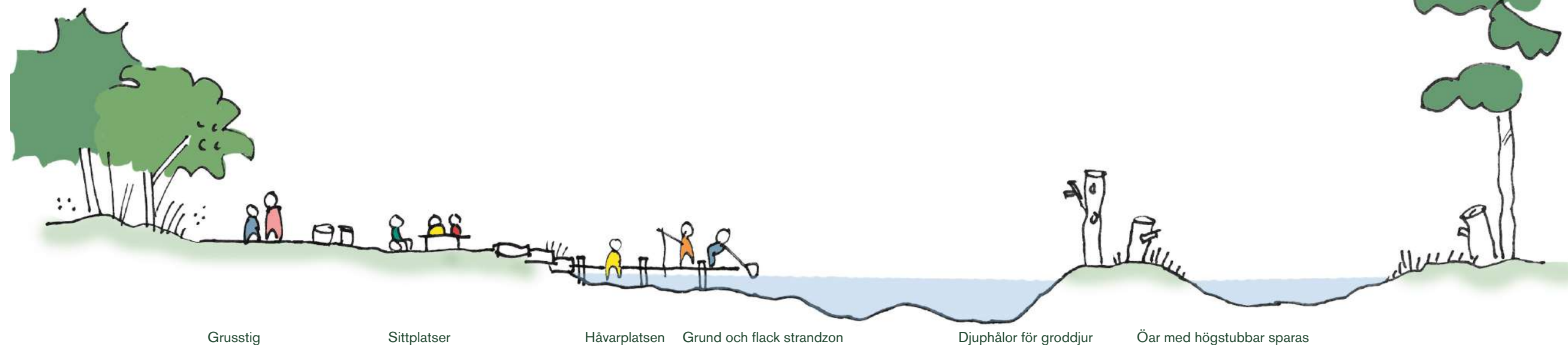
Stenar och stockar går att hoppa på i vattenbrynet.

Stranden

Vid stranden är det möjligt att på ett säkert sätt komma i kontakt med det grunda vattenbrynet, peta med pinnar, testa att plaska med stenar och se löv flyta iväg. Vattendjupet är grundare här, även en bit ut, innan de djupare delarna av dammen börjar. De grunda, solbelysta delarna skapar varmare vattenmiljöer som är attraktiva för vissa arter.

Vid stranden är det fritt fram att leka och plaska.

Grusstig

Sittplatser

Håvarplatsen

Grund och flack strandzon

Djuphålör för groddjur

Öar med högstubbar sparas

Tallhyddan

Tallhyddan är en upphöjd platå med väderskydd, varsamt integrerad i en dunge med äldre tallar. Här går det att grilla, äta medhavd picknick och umgås under tak. Området nära Tallhyddan skiljer ut sig från övriga delars dominans av gran och här finns idag många karaktärsfulla äldre tallar, flertalet vresiga och senvuxna. Runt Tallhyddan kommer större eller mindre vattensamlingar vara synliga de delar av året när vattnet står högt. Detta förstärker upplevelsen av att vara på en egen liten ö. På spången kan sedan vandringen fortsätta mot de torvrika markerna och Lille mosse.

Naturskådarplatån

På naturskådarplatån kan man tryggt upphöjd från vätan spana på fåglar och andra arter som lever i området. Med en vacker vy ut över vattenstråket åt det ena hållet och Lille mosse åt det andra kan denna plats bjuda på både naturupptäckter, stillhet och rymd. Det här är även en av de soligare sittplatserna i området.

Under tallhyddans vindskydd kan man fika i alla väder.

De ormiga tallarna är perfekta klätterträd.

Från naturskådarplatån går det att spana på både fågel och andra djur.

Snårlabyrinten

Snårlabyrinten är ett stort och äventyrligt område där små framröjda stigar genom snårskogen bildar en spännande labyrint. I de olika gläntorna som öppnar sig utmed labyrinten finns rum med olika innehåll att upptäcka, som gulliga lekskulpturer och spännande träkonstruktioner att klättra på. Risormar (slingrande "risgården") och högstubbar bidrar till den labyrintiska karaktären.

Detta är ett område där naturen kommer förändras mycket - allt eftersom den unga björkvegetationen växer till. Med medveten gallring kan andra lövträd än björk gynnas och artrikedomen öka. Detta är också en oöm naturmiljö, möjlig för pedagogiska projekt för närområdets skolklasser eller

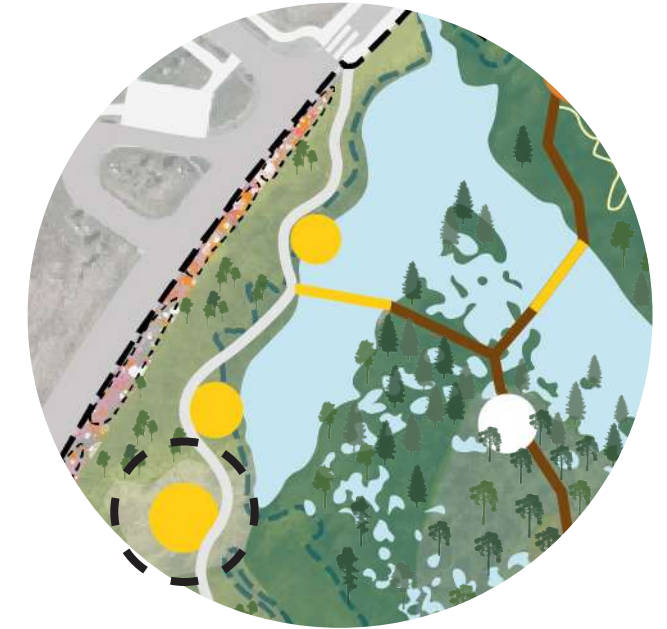

varför inte nya traditioner som "Det årliga björkruset" där närboende kan mötas för en annorlunda joggingtur.

Bärgläntan

I den ljusa bärgläntan växer många olika sorters ätbara växter och vilda bär för barn och vuxna att plocka och smaka på. Här finns idag hallon, björnbär och smultron och kanske kan fler ätbara växter lockas till platsen. Nyplantering av hasselbuskar och lind ger nötter och ätbara blommor, och så sälj förstås - den viktigaste restaurangen som serverar vårfrukosten efter insekternas vintervila!

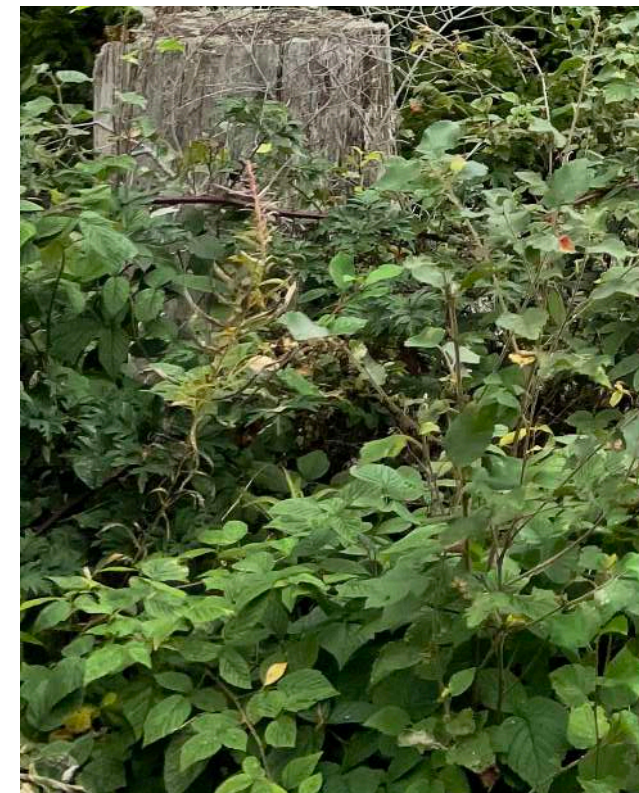
I gläntan finns även ett utekök med långbord för picknick och pedagogik. Här kan barnen jämföra olika blad eller skapa sin egen avsmakningsmeny!

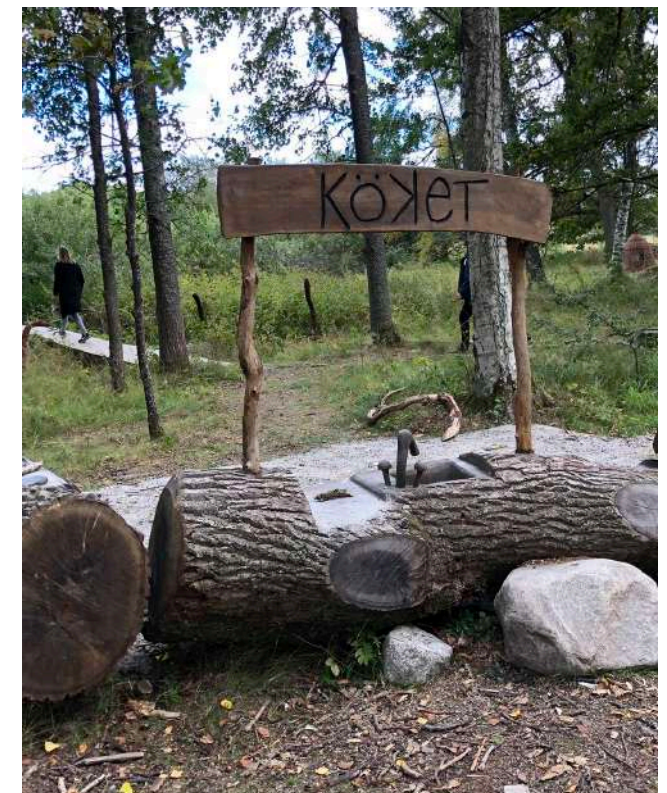
I den spännande snårlabyrinten finns mycket att upptäcka!

Framröjda stigar och spänger leder in i den täta snårskogen.

Ätbara bär som björnbär går att plocka i bärgläntan.

I Bärgläntans utekök kan naturens skafferi dukas fram.

OMRÅDETS OLIKA NATURMILJÖER

Svampskogen

En lättillgänglig skog för närlek och pedagogik. Här finns mer ordnade leklingor, informationsskyltar och grillplatser. I denna del är gran- och tallskogen äldre och de mossiga miljöerna ger upplevelsen av att vistas i en trollskog.

Lille mosse

Områdets torvrika myr miljö blir blötare när vattnet höjs i området och typisk myrvegetation som silesår och tranbär gynnas. Spänger leder över den öppna mossen in i brynet av långsamväxande, krumma tallar. Några tallar klarar kanske inte de förändrade vattenförhållandena och får stå kvar som högstubbar, till glädje för insekter och fåglar som spillkråkan. Tuvor av ljung förekommer liksom rikligt med tranbär. I brynmiljöer växer även odon, lingon och kråkbär som är värdefulla nektarkällor för pollinerande insekter. Här finns sparsamt med död ved, däribland en del högstubbar av björk där fnöskticken trivs. I dessa fuktiga och insektsrika mossmiljöer trivs även groddjuren.

Storsumpskogen

Detta är ett vidsträckt och fuktigt skogsområde med relativt unga granar blandat med lövträd. Här är det mossigt

och blött och inslag av död ved. Även här bor det groddjur och nya stenrösen (med sten från schakten i området) skapar bo- och övervintringsplatser. En spång leder besökaren genom detta svårtillgängliga område. Här finns möjlighet att i framtiden utöka med fler spänger och stigar.

Björksalsslingen

I denna täta skogsplantering med ung björk och gran gallras granarna ur för att skapa en ljus pelarsal av skira björkar. Den ljusare miljön skapar förutsättningar för en mer varierad markflora. De sälgar som finns inom området sparas för dess stora värde för insekter och fåglar. Genom pelarsalen går en stig som kopplar samman spången i Storsumpskogen med den södra entrén, vid våtmarkens dämme och lilla vattenfall.

I området kring Björksalsslingen skapar de unga björkarna områdets karaktär.

Spillkråkeskogen och Gammelsumpskogen

Spillkråkeskogen och Gammelsumpskogen är två äldre och fuktiga skogsområden, med mycket svamp och stående och liggande döda, mosstäckta, träd. De äldsta träden är gran, asp och björk. Äldre aspar har bohål för bland annat spillkråkor, och hackspettar har hackat efter insekter på många högstubbar. Här finns gott om svamp och mossor. I Gammelsumpskogen har gamla träd som fallit skapat ljusa gläntor med frisk och skir undervegetation. Spillkråkeskogen har en mer mörk och mystisk karaktär. Dessa områden lämnas i stort fredade från stigar och byggda platser, för att skydda dem från allt för mycket slitage och ge en fristad åt mer störningskänsliga arter.

Lille mosse omgärdas av långsamväxande karaktärsfull tallskog.

På den döda veden i Gammelsumpskogen och Spillkråkeskogen växer både svampar och olika mossor.

De äldre miljöerna i Svampskogen skapar lite av en trollskogsupplevelse.

ÅTERKOMMANDE INSLAG

● Skogsbalkonger

Utmed gångvägen norr om området är vegetationen tät och ogenomtränglig. För att bjuda in förbipasserande till upplevelsen av naturområdet skapas smala siktstråk i förlängningen av anslutande gångstråk. Där banar brygglikande instick vägen in i vegetationen. Från dessa ”skogsbalkonger” skapas en helt ny upplevelse - tätt omsluten av grönska kan även den mest jäktade få en stund av ro och fågelsång här.

Bryggliknande "skogsbalkonger" banar väg in i de mest svårtillgängliga delarna av naturområdet, allt för att bjuda naturupplevelser till fler.

○ Fikaplatser

Små fikaplatser finns på utvalda platser i området. I de blöta delarna är de upphöjda på oktagonala trädäck som påminner om stubbarna som förekommer i området.

Stubbarna återkommer även på fikaplatserna och bildar lekfulla sittplatser eller "barbord".

● Grillplatser

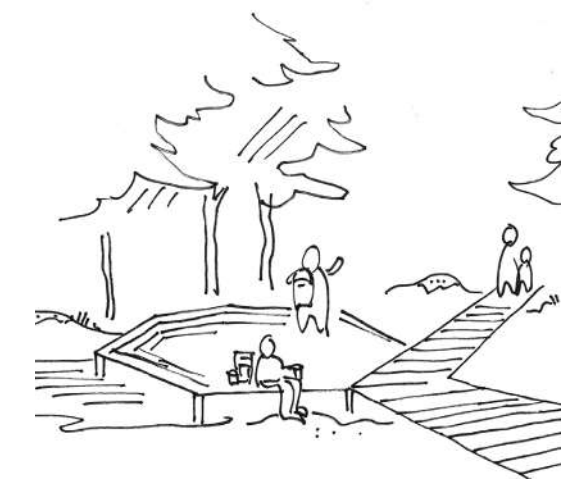
Vid huvudentrén och på utvalda platser finns möjlighet att grilla på de anlagda grillplatserna.

Grillplatser finns på flera utvalda platser i området och utformas på liknande sätt för att förstärka områdets helhet.

Fikaplatserna möbleras med sittstubbbar som återkommande "möbel".

Fikaplatserna i de mer vattenrika delarna kan utformas som stubbformade träflak, för paus eller samling.

SLINGOR OCH STRÅK

Olika slingor och valmöjligheter

I området är det möjligt att gå utmed många olika slingor. Det finns långa slingor, korta slingor, slingor i både tät gransskog och gles tallskog, öppna marker vid kraftledningsgatan och mossen, samt över fuktiga sumpmarker och dammar med öppen vattenyta. Spängerna tillgängliggör de viktigaste målpunkterna och fler delar av området, och gör de de skiftande och tidvis höga vattennivåerna till något positivt för upplevelsen av naturområdet.

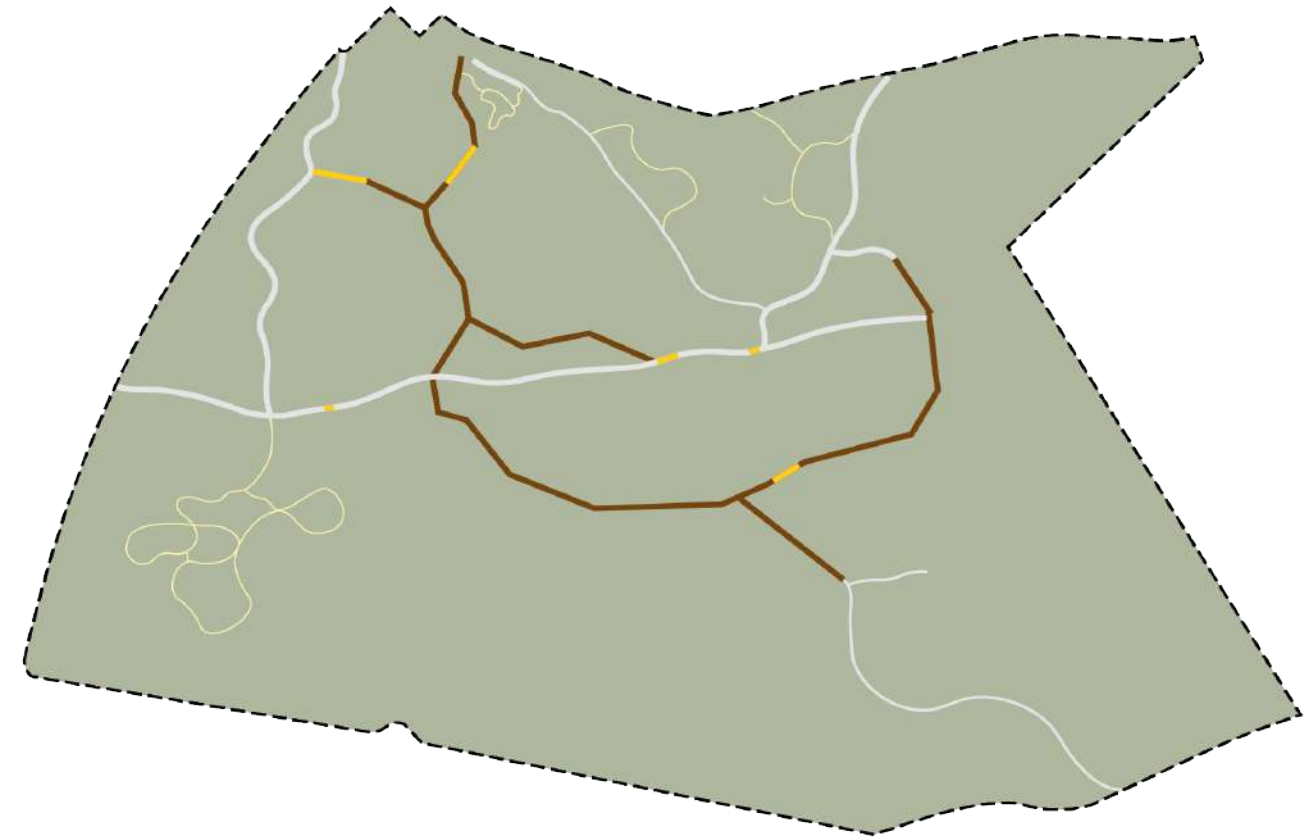
Stigar med naturkaraktär:

- Smal grusstig
- Lekstig

Tillgängliga* stigar:

- Grusstig
- Bro
- Träspång

* anpassade att fungera bra för
hjulburna besökare eller
besökare med ledsagare

SLINGOR OCH STRÅK

Lekstigar

Små framröjda lekstigar med naturkaraktär slingrar genom de mer okänsliga skogspartierna med ung snårskog.

Grusstigar

Upphöjda, lite bredare grusstigar går genom de torrare delarna av området. Dessa översvämmas bara vid riktigt höga vattennivåer.

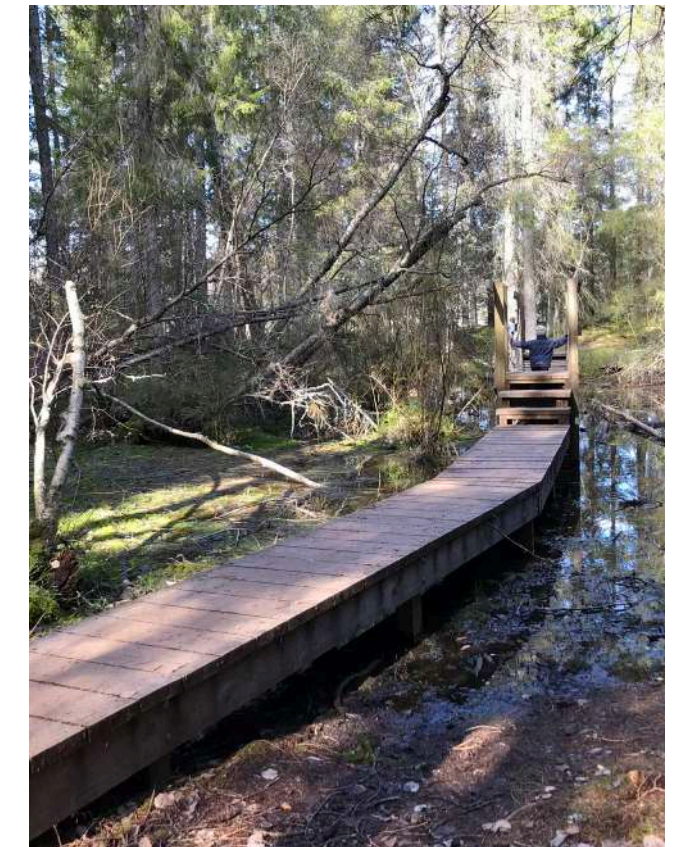
Smalare grusstigar med naturkaraktär kompletterar övriga stigar under torrare delar av året.

Spänger

Stora delar av stråken består av träspänger, för att även de vattenrika delarna ska kunna upplevas av alla.

Broar

Broarna är enkla och utförda i trä likt spängerna.

MÖBLERING

Karaktär och materialval

En utvald uppsättning av möbler och återkommande material väljs för att göra området enhetligt och binda ihop de skilda platserna till en fin helhet. De byggda inslagen ska vara underordnade till själva naturupplevelsen och utformas med ett platsanpassat genomgående signum.

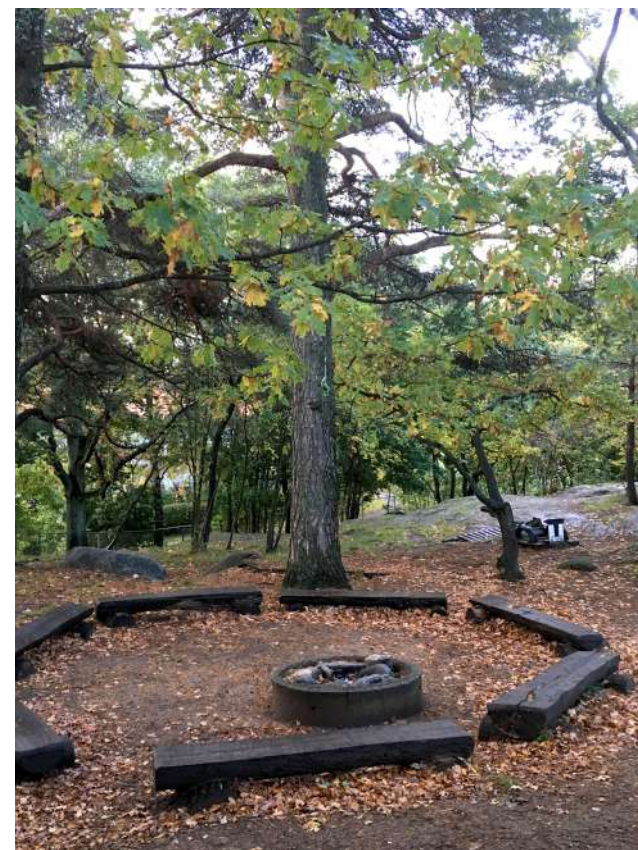
Trä dominerar som material på de nya platserna. Stockar och stubbar återkommer genomgående i områdets alla delar, som sittmöbler, stråkmarkörer eller lekfulla balansutmaningar.

Utbud av friluftsanordningar

Naturområdets främsta målgrupp är de närboende och de förskolor och skolor som ligger inom gångavstånd till platsen. Utifrån detta så föreslås inga offentliga toaletter, övernattningsvindskydd eller parkering på platsen.

Områdets gångstråk och platser är inte tänkta att belysas då detta riskerar att minska naturupplevelsen och störa områdets djurliv.

Naturområdets gångslingor är endast till för gående. Cyklister ställer sin cykel vid områdets entréer och fortsätter till fots.

INFO OCH SKYLTNING

För att göra området mer lättillgängligt och överblickbart är skyltning och ledmarkering till stor hjälp. Men information om naturområdet och dess arter och miljöer kan nya intressen väckas och fler kan ta del av vad som går att hitta här och värdet av naturområdet.

Vägvisning

Ledmarkering och vägvisning behöver inte vara exklusiva. Här passar ett koncept baserat från material på platsen fint. Återkommande stubbar med infällda färgkodade symboler kan vara ett platsspecifikt sätt att markera områdets

olika slingor.

Information

En digital "naturskattkarta" kan tas fram där besökaren kan ta del av spännande fakta om platsens arter och miljöer utan att området fylls med skyltar. Den digitala informationen kan också ändras över tid och till exempel lyfta fram det som är mest intressant vid den aktuella årstiden.

Rolig fakta eller bilder på områdets arter kan integreras i spänger, trädäck eller picknickbord och skapa nya samtalsämnen vid fikastunden eller upptäcksrundor med "artbingo".

NATURPEDAGOGIK OCH LEKFULLHET

Ett viktigt mål med naturområdet är att skapa möjligheter för naturpedagogik och chans till naturfascination - för ung som gammal. Närområdets förskolor och skolor kan här hitta sina favoritplatser och delar som passar för olika åldersgrupper eller årstider.

I de mindre känsliga slyskogarna finns också möjligheter för barnen att själv utforma sina miljöer, skapa egna stigar och bygga fantasifulla kojor. I den äventyrliga Snårlabyrinten för de lite längre utflykterna gömmer sig spännande miljöer i labyrintens gläntor, med objekt att klättra på och

utforska. Hoppsvampslingan nära entrén är en äventyrlig slinga även för de kortare utflykterna och de mindre barnen som inte orkar gå lika långt.

Lek och lärande med områdets vattenmiljöer möjliggörs på flera olika ställen. Håvningsbrygga och strand gör det möjligt att tryggt komma nära och undersöka vattnet och de som lever under ytan. Hoppstenar i vattenbrynet skapar äventyrliga sätt att utforska. På smalare grundare delar i vattenmiljöerna finns äventyrliga sätt att ta sig över, på stock och sten eller med rep.

I Bärglantan fylld med ätbara vilda växter finns möjlighet att följa olika växter från knopp till blomma och bär som de sedan kan få smaka på. Ett utekök med bord för pedagogik finns här för att noggrant kunna bekanta sig med och jämföra olika blad, bär och blommor.

De lekfulla inslagen kan förändras över tid och lekmiljöerna tillåts vara flexibla och ge plats för den spontana leken eller tillfälliga barnarrangemang. Här finns plats för alla!

MÅNGFALDSGYNNARE

Gynna den biologiska mångfalden med fler livsmiljöer

- Utgå ifrån områdets befintliga typmiljöer och förutsättningar för att skapa miljöer som naturligt kan utvecklas och bli artrika över tid.
- Gynna fler arter genom en större variation av värdväxter och livsmiljöer. till exempel utveckling av fuktäng, fler buskmiljöer och fler buskar och träd med nötter eller frukt.
- Komplettera områdets fuktiga och skuggiga miljöer med fler solbelysta och torra livsmiljöer. Som till exempel

solbelysta brynmiljöer eller solvända torra slänter och sandbankar utmed omgivande vägar.

- Utveckla områdets vattenrika miljöer till så varierande som möjligt (soliga, skuggade, grunda, djupa osv) för att gynna olika arter.
- Särskilt gynna områdets insekter då dessa utgör basfödan för många följararter som groddjur, fåglar och fladdermöss.
- Behåll befintliga områden med död ved och låt den döda veden ligga där den ligger så att befintliga arter inte skadas

eller störs.

- Tillåt fri utveckling av delar i området för att ge tätare och fredade zoner för mer störningskänsliga arter.
- Bevara befintliga stenmurar och skapa fler stenmiljöer som livsmiljöer för många arter och övervintringsmiljö för grod- och kräldjur.
- Nya boplatser som fladdermusholkar, fågelholkar eller insektshotell.
- Vid nyplantering används endast inhemska arter - gärna med lokal proveniens.

